

Художній розпис як вид декоративно-ужиткового мистецтва на уроках технологій учнів середньої школи

***Анотація.** У статті розглянуто художній розпис як вид декоративно-ужиткового мистецтва та вивчення його на уроках технологій учнів середньої школи. Розглянуто історію виникнення художнього розпису. Значна увага приділена розкриттю суті Петриківського розпису. Доведено, що введення в навчальну програму учнів середньої школи вивчення художнього розпису має важливе виховне та естетичне значення.*

***Ключові слова:** декоративно-ужиткове мистецтво, художній розпис, петриківський розпис, техніки розпису.*

***Abstract.** The article covers the artistic painting as a kind of arts and crafts and its studying in technology lessons of high school students. The history of the origin of artistic painting is considered. Considerable attention is paid to the disclosure of the essence of the Petrikov painting. It is proved that the introduction of a medium-sized study of artistic painting into the curriculum has an important aesthetic educational and aesthetic value.*

***Keywords:** arts and crafts, artistic painting, Petrikov painting, painting techniques.*

Постановка наукової проблеми. Одним із найважливіших завдань сучасної освіти є створення необхідних умов для формування творчої особистості, реалізації її природних здібностей. Особливе місце в процесі гуманізації освітнього середовища належить художньо-естетичному напрямку. Так, сьогодні декоративно-ужиткове мистецтво, як один із засобів творчого розвитку вчителя та учнів, є важливою складовою частиною системи освіти. Одним із автентичних видів декоративно-ужиткового мистецтва є художній розпис.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Багато аспектів естетичного виховання розглядали І. Зязюн, М. Овсянникова, В. Бутенко, Т. Гончаренко, О. Рудницька та ін. Історію, технологію, життєпис майстрів художнього розпису досліджували М. Станкевич, Р. Захарчук-Чугай, Є. Антонович, Я. Запаско, Г. Стельмашук, Ю. Смолій, О. Найден, М. Лампека, Н. Глухенька, О. Статива та ін.

Мета і завдання статті. Розкрити основні поняття про художній розпис як вид декоративно-ужиткового мистецтва та розкрити особливості викладання технології оздоблення виробів художнім розписом на уроках технологій учнів середньої школи.

Виклад основного матеріалу. Одним із найпоширеніших видів народного мистецтва, що здавна культивувався в Україні є декоративний

розпис. Декоративні розписи надзвичайно різноманітні. Зауважимо, що саме художнє оздоблення побутових предметів сприяло виникненню українського декоративного розпису. Наші прадіди створювали твори народного живопису – полюбляли прикрашати настінним художнім розписом церкви, хатні стіни та господарські приміщення, інтер'єри, виконували кальовки (різнобарвні малюнки на папері), розписували фарбами (олійна основа) на дерев'яних виробах (музичні інструменти, іграшки, вулики, посуд, меблі тощо), займалися писанкарством, а також розписом тканини та скла.

Хатній настінний розпис – найдавніший та найпоширеніший вид малярства, який характеризується великою різноманітністю орнаментальних мотивів. Розписувались двері, обрамлення вікон і дверей, підвіконня, наріжні пілястри, фриз, що знаходиться вгорі стіни, призьба, стіни хат. Варто зазначити, що настінні розписи з початку свого зародження не були самостійно існуючими малюнками, а безпосередньо пов'язувалися з архітектурою сільських хат. Розписи були різноманітні за своїм сюжетом, стилем і технікою виконання. Але найбільша увага приділялася розпису печі, яка прикрашалася пишними букетами квітів. Другим центральним місцем розпису була стіна над полом, де звичайно зображувався килим. Майстерність виконання таких розписів часто була настільки високою, що важко було відрізнити мальовані килими від справжнього тканого. Зовні хати розписувалися навколо вікон, дверей, часто оздоблювалася навіть тилова стіна будинку. Зауважимо, що в декорування житла важливу роль мали розписи на дереві: меблі, посуд, господарські речі, іграшки для дітей, скрині тощо [1, с. 182-183].

На початку ХХ ст. декоративний розпис набув широкої популярності не тільки в селі, але й у місті. У другій половині ХХ ст. декоративний розпис набув широке застосування в художній промисловості, особливо в фарфоровій, текстильній, поліграфічній. Декоративні розписи побутують у багатьох районах України, особливо на Поділлі, Київщині, Слобожанщині, Буковині, Чернігівщині, Полтавщині тощо [2, с. 45].

Народними майстрами декоративного розпису створена невичерпна скарбниця орнаментальних малюнків, надзвичайно різноманітних, багатих фантазією і кольоровою трактовкою. Художниця Марія Примаченко (Приймаченко) мала невичерпну творчу фантазію, особливий, властивий лише їй стиль малюнка. Улюбленими темами Примаченко були казкові тварини, стилізовані іноді в різноманітні химерні форми з рослинними орнаментами [3, с. 9].

Варто зазначити, що у с. Петриківці Дніпропетровської області старанно зберігають чудові традиції декоративного розпису й понині.

Аби створити візерунок у техніці петриківського розпису, необхідно оволодіти чотирма типами мазка, традиційно названих «гріб енець», «зернятко», «горішок», «перехідний мазок». Після засвоєння основ петриківського малювання далі вивчення розпису пов'язане з виконанням деяких композицій, в яких можна закріпити набуті знання. На початковому етапі найкраще звертатися до творів визнаних майстрів петриківського розпису, спробувати зробити копії з їхніх робіт. Ці вправи допоможуть у

майбутній творчій роботі по оформленню різних речей побуту. Щоб самому створювати орнамент, необхідно знати деякі закономірності, правила побудови композицій. Зазначимо, що композиція – розміщення, співвідношення зображувальних елементів, в даному випадку – рослинних, у певному порядку [4, с. 83].

Заняття з художнього розпису на уроках технологій у середній школі є особливо важливими, де нестандартні, інноваційні підходи, індивідуальні пошуки технологій художнього втілення образів є постійним конструктивним елементом творчої діяльності педагога. Особистісно орієнтований підхід здійснюється через варіативність методик організації навчання залежно від пізнавальних здібностей, а також через індивідуальну роботу з учнями, факультативні курси, гурткову роботу тощо. Така діяльність сприятиме не лише вдосконаленню рівня педагогічної майстерності педагога, а й патріотичному вихованню учнів, культивуванню принципу культурицентризму в освіті [5, с. 428].

На заняттях з художнього розпису для того, аби дати змогу кожному учневі виразити своє ставлення та емоційне переживання щодо твору, варто пропонувати завдання описати ту чи іншу, репродукцію за планом на інструкційній картці. Такі вправи вчать учнів не губитися перед аудиторією, розвивають мовлення учнів, вміння «прикрашати» мову різними мовленнєвими засобами, добрати необхідні слова, а також сприяють самовираженню, самоствердженню особистості. Заняття художнім розписом повинні розвивати творчі здібності учнів, а для цього педагог повинен бути причетним до художньої (а не тільки педагогічної) творчості. Завдання, які будуть запропоновані учням мають допомогти реалізувати їх духовний потенціал. При виконанні таких завдань педагог розуміє, що дуже важливо поважати особистість учня, намагатися зберегти його індивідуальність. Заняття художнім розписом на уроках технологій розвиває у учнів зорову пам'ять, спостережливість, просторову уяву, дрібну моторику пальців, вміння зосереджуватися, наполегливість у досягненні мети, відчуття ритму, гармонії та композиції.

Варто зазначити, що досвідчені вчителі радять використання методів диференціації та індивідуалізації на заняттях з декоративно-ужиткового мистецтва.

Використання прийомів і методів диференціації й індивідуалізації на різних етапах уроку дозволить педагогові повніше враховувати індивідуальні можливості й особистісні особливості дитини, досягати більше високих результатів у навчанні й розвитку творчих здібностей учнів [6, с. 86]. Можливо застосовувати такі засоби диференціації: розробка завдань різних труднощів й обсягу (виконання учнями елементів або простих та складних композицій художнього розпису); різна міра допомоги педагога учням при виконанні навчальних завдань; варіативність темпу засвоєння навчального матеріалу; індивідуальні й диференційовані домашні завдання тощо. Основним завданням диференціації й індивідуалізації при поясненні матеріалу – є актуалізація отриманих раніше знань і вмінь учнями, форма

перевірки може бути різноманітною. Зазначимо, наприклад, на уроках технологій з вивчення художнього розпису, варто було б проводити роботу з ознайомленням учнів з розписом виробів різних майстрів, з художніми особливостями розпису, з засобами художньої виразності тощо.

Висновки. Введення в навчальну програму технологій для учнів середньої школи вивчення художнього розпису допоможе виховати покоління, яке буде всесторонньо розвиненим і естетично обізнаним. Окрім того, знання та вміння про художній розпис, отримані на уроках технологій можуть бути використані учнями для подальшого впровадження в практику. Володіючи технікою художнього розпису, можна дизайнерськи оформити сучасний інтер'єр та екстер'єр приміщення. Різні за форматом декоративні панно (для фотознімків, настінного календаря, панно-килим), елементи декору, кухонне приладдя з розписом – типові елементи оформлення сучасного міського та сільського житла.

Список використаних джерел:

1. Історія декоративного мистецтва України. У 5-ти т. Т. 3. / НАН України. ІМФЄ ім. Рильського ; наук. ред. Т. Кара-Васильєва. – К., 2009. – С. 181-191.
2. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук, М. Є. Станкевич. – К. : «Світ» 1992 – 272 с.
3. Михайлова Р. Д. Примаченко Марія Авксентіївна // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2012. – Т. 9. – С. 9.
4. Яремків М. Композиція : творчі основи зображення : [навчальний посібник] / М. Яремків. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 112 с.
5. Зузяк Т. П. Тенденції становлення педагогічної освіти на Поділлі (кінець XVIII – початок XX століття) : дис. д-ра. пед. наук : 13.00.01 / Полтавський національний педагогічний ун-тет ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2018. – 562 с.
6. Климова А. В. Наочний довідник з образотворчого мистецтва. 5-11 класи / А. В. Климова. – Х. : Веста; Видавництво «Ранок», 2007. – 112 с.